

УДК 338.516.22:637.12

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ НА РИНКУ МОЛОЧНОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ

В.І. Радько, І.І. Андросович, кандидати економічних наук

Розглянуто основні тенденції та чинники ціноутворення на ринку молочної сировини в Україні й визначено шляхи його удосконалення на перспективу

Закупівельна ціна, молочна сировина, попит, пропозиція, сезонність

Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції залежить від багатьох чинників. Деякі з них сільськогосподарські товаровиробники забезпечують власними можливостями (організація виробництва, технологія, ресурси), інші знаходяться в площині макросередовища. В умовах ринку однією з найважливіших умов формування взаємовигідних відносин між виробниками, переробниками і покупцями є ціна. Цей показник акумулює в собі вплив купівельної спроможності населення, його вподобання та потреби з можливостями товаровиробників, якістю та безпекою виробленої продукції. Процес ціноутворення залежить від характеру формування обсягів і пропозиції на ринку, а сам рівень ціни характеризує згоду споживачів купувати продукцію, а продавців – її продавати.

Як стверджують С. Ф. Покропивний та деякі інші вчені, вибір методу ціноутворення і встановлення відповідно до нього певного рівня ціни є початковим етапом розробки стратегії й тактики підприємства [2, с. 444].

В умовах глобалізації світової економіки ці питання набувають особливої актуальності. Кількість споживачів невпинно зростає, що стимулює потребу в продуктах харчування. Але попит обмежується можливостями її задовольнити, оскільки значна частина населення у світі проживає за межею бідності. Вартість складових витрат собівартості постійно зростає,

що створює передумови для підвищення ціни продукції і, відповідно, серйозно впливає на її доступність для споживання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Усі ці тенденції притаманні всьому сільському господарству і тваринництву зокрема. Підтвердженням цього є споживання молока і м'яса на рівні, що не відповідає науково рекомендованим нормам. Вирішенню цих питань присвячені роботи відомих вітчизняних вчених, зокрема М.М. Ільчука, С.М. Кваші, І.В. Свиноуса, Н.Я. Слободян, О.М. Шпичака та багатьох інших. Але, водночас, актуальність проблеми не зменшується, а навпаки загострюється, особливо зі вступом України до СОТ.

Мета дослідження – аналіз цінової ситуації на ринку молочної сировини, встановлення специфічних особливостей її формування та опрацювання перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Протягом досить тривалого періоду в молочному скотарстві України відзначаються деякі негативні тенденції. Вони, зокрема, проявляються в катастрофічному зниженні поголів'я корів в усіх категоріях господарств. Це призводить до зменшення обсягів виробництва молочної сировини, незважаючи на зростання продуктивності худоби. Унаслідок цього, формування стабільних обсягів пропозиції молочної сировини утруднюється, що негативно впливає на ринкову кон'юнктуру в цілому.

Андрійчук В. Г. стверджує, що ціноутворення і ціни – одна з найскладніших проблем, в якій перехрещуються більшість економічних, соціальних і політичних проблем держави [1, с. 426].

Цінова ситуація формується під впливом обсягів попиту та пропозиції, їх збалансованості. Частково визначальним принципом ціноутворення є вартість виробництва, але у ринковій економіці відбувається певна трансформація складових ціноутворення та зміна рівня їх впливу на кінцевий результат. Споживачі купляють продукцію, яка задовольняє їх потреби та відповідає купівельній спроможності. Їх не цікавить собівартість. Якщо собівартість висока і, відповідно, зростає ціна, то покупці зменшують обсяги споживання, взагалі його припиняють або замінюють альтернативними продуктами. Страждає від цього товаровиробник. В іншому випадку, коли на ринку наявний дефіцит – попит перевищує пропозицію, то споживачі готові сплачувати вищу ціну за таку продукцію, щоб задовільнити свої потреби. Їх знову не цікавить рівень собівартості. У даному випадку, на першому місці стоїть задоволення власних потреб. Внаслідок перевищення ціни над виробничими витратами, виробник отримує додаткові прибутки, що підвищує його економічну ефективність. Тобто, вартість виробленої продукції впливає на кінцевий результат господарювання, а не на рівень ціни.

Одними з найважливіших складових, що формують пропозицію на ринку, є обсяг виробництва, імпорту та наявні запаси. У 2011 р. обсяг виробництва молока всіма категоріями господарств становив 11 086 тис. т або 80,8 % до рівня 2005 р. Це стало важливою причиною для стрімкого скорочення обсягів ресурсів молока з 13 799 тис. т у 2005 р. до 11 352 тис. т у 2011 р., або на 17,7 %. Значне обмеження пропозиції на ринку спону-

кало зростання обсягів імпорту для задоволення потреб вітчизняних споживачів. Рівень даного показника зріс із 112 тис. т у 2005 р. до 257 тис. т у 2011 р., або в 2,3 раза. Тобто, відбувається посилення конкуренції вітчизняних товаровиробників з іноземними за власний ринок, а зростання обсягів завезеної продукції з-за кордону вказує на слабку спроможність українських підприємств протистояти в боротьбі за споживача.

Обмеження обсягів ресурсів молока вплинуло на зменшення фонду споживання у 2011 р. до 9363 тис. т, або на 11,9 % порівняно з 2005 р., що призвело до скорочення обсягів споживання молока до 204,9 кг за рік на одну особу або 53,9 % до науково рекомендованої норми.

Зменшення рівня виробництва молока та обсягів його пропозиції на ринку значно загостило проблему дефіциту молочної сировини. Внаслідок цього, серед переробників суттєво загостилася конкуренція, що стало важливою причиною підвищення рівня закупівельних цін. У зв'язку з цим, ціна на молочну сировину зросла з 1126,9 грн/т у 2005 р. до 3041,6 грн/т у 2011 р., або майже в 2,7 раза (рис.1).

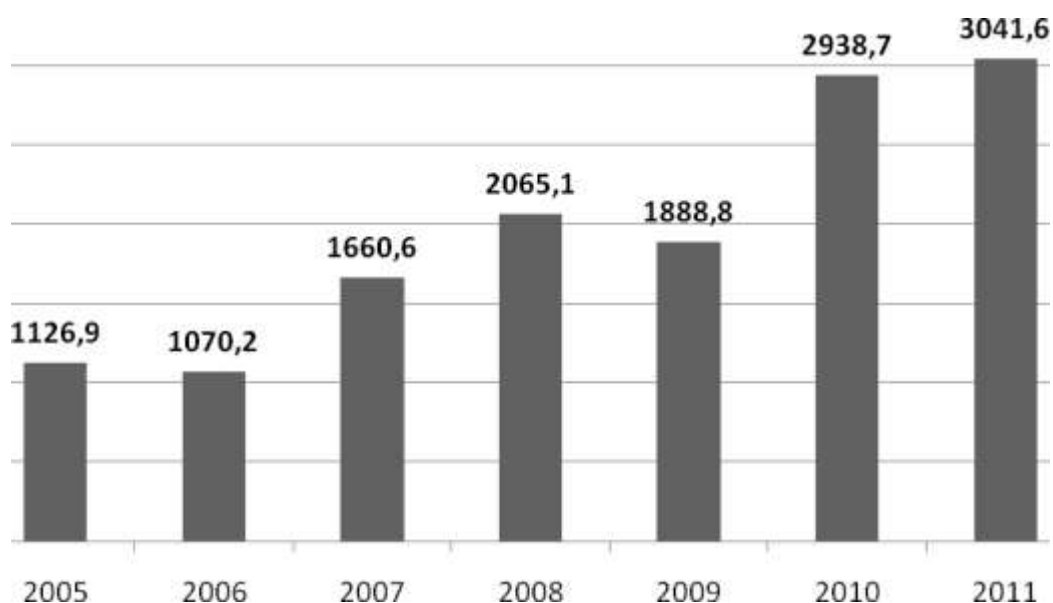

Рис. 1. Закупівельні ціни на молоко в Україні, грн/т

У результаті цього, ціни на молоко майже досягли рівня країн – світових лідерів на ринку молока. Так, якщо протягом 2005–2007 рр. ціна на молоко в Україні була нижчою, ніж в країнах Європейського Союзу та США, то в 2008–2010 рр. вони майже досягли рівня США, а у 2010 р. навіть перевищували його (рис. 2). На нашу думку, підвищувати закупівельні ціни на молоко на перспективу не буде ефективним заходом забезпечення прибутковості сільськогосподарських товаровиробників. Адже це стане важливою передумовою зростання вартості готової продукції і негативно вплине на конкурентоспроможність на світовому ринку.

Важливим чинником, що зазнає серйозного впливу на ціноутворення, є значні відмінності у поставках молока в різні періоди року. Так, взимку спостерігається значне зменшення обсягів виробництва, а влітку – навпаки серйозне його зростання (рис. 3). При цьому, збільшення обсягів

пропозиції негативно впливає на рівень цін, а зростання – навпаки. Внаслідок цього, ціни в зимовий період перевищують літні на 30–40 %.

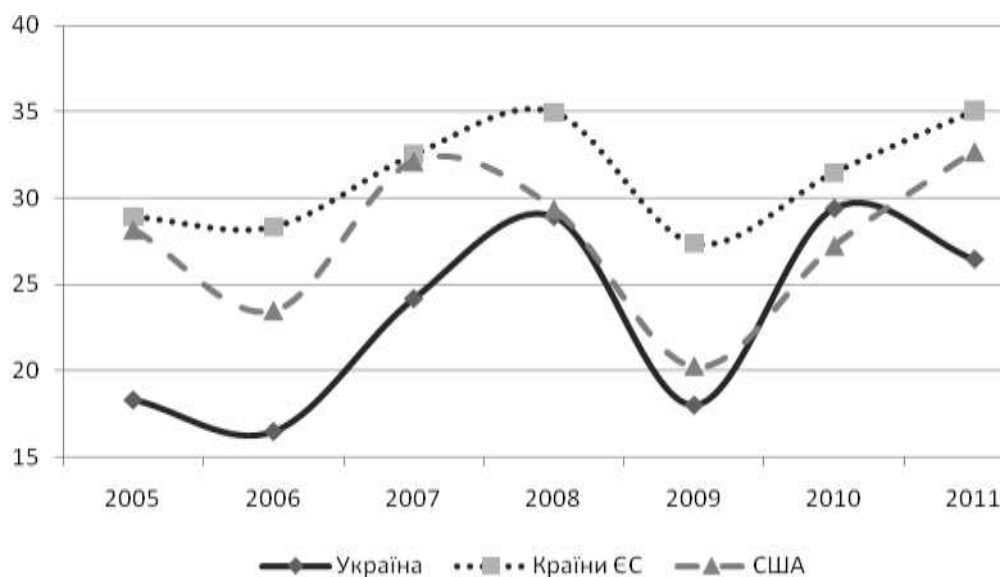

Рис. 2. Закупівельна ціна на молочну сировину, євро/кг*
* за даними [1]

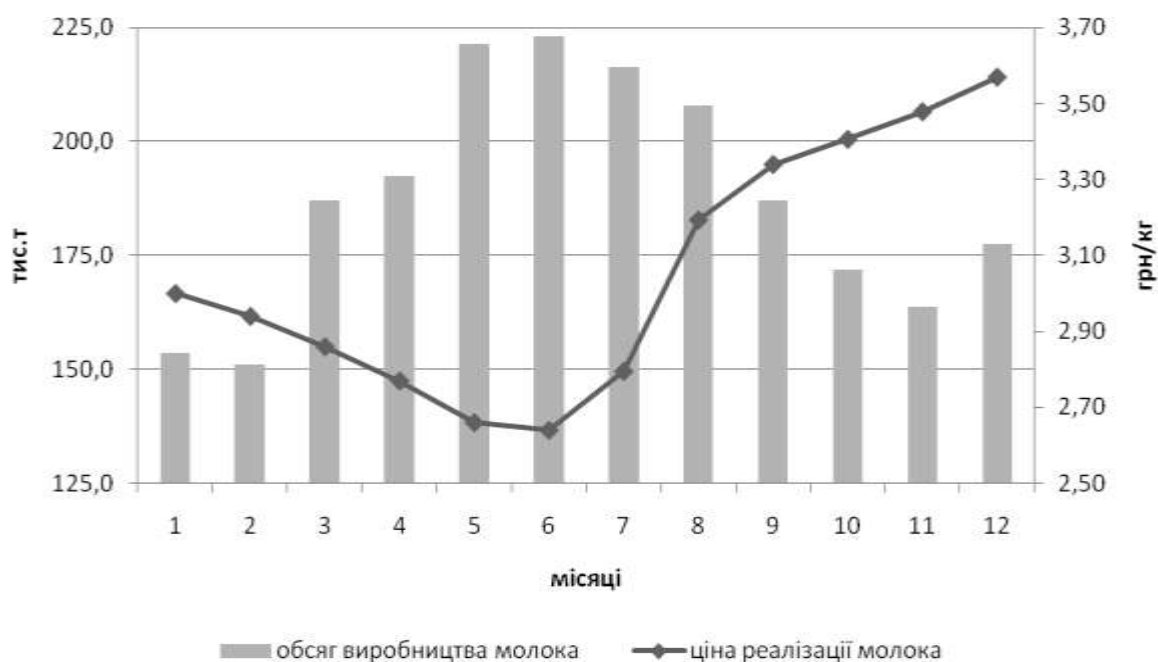

Рис. 3. Щомісячна динаміка обсягів виробництва молока та ціни його реалізації

Важливою причиною таких різких коливань можуть бути прорахунки в системі організації виробництва. Так, через брак коштів та можливостей для ефективного розвитку значна кількість сільськогосподарських підприємств планують масове отелення корів на весняно-літній період, коли ва-

ртість утримання худоби та її годівлі зменшується за рахунок використання літніх майданчиків та зеленої маси. Це дозволяє виробникам частково вирішити ситуацію з потребою ресурсів, але негативно впливає на рівень ціни на молочну сировину. Внаслідок цього, зменшується прибутковість молочного скотарства. Тобто, вирішенням проблем у такий спосіб товаровиробники ще більше загострюють проблеми в галузі.

Проблемі сезонності виробництва фахівці надають особливого значення, а зменшення її коефіцієнта позитивно впливатиме на ефективність функціонування як виробників, так і переробників [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сільськогосподарські підприємства, здебільшого не мають змоги впливати на рівень ціни на ринку. Вони намагаються організувати своє виробництво таким чином, щоб собівартість продукції була нижчою, ніж закупівельні ціни на неї, для того, щоб забезпечити прибутковість. Виходить це не у всіх товаровиробників, оскільки, за даними Державної служби статистики України, близько 40 % аграрних формувань у 2011 р. були збитковими.

Тому для того, щоб рівень ціни забезпечував прибуток, особливу увагу необхідно приділяти удосконаленню системи організації виробництва, підвищенню продуктивності праці та худоби. Крім того, О.І. Кондратюк зазначає, на те, що для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках дуже важливим питанням залишається якість [3, ст. 59].

Усе це загалом дасть змогу підвищити економічну ефективність виробництва молока і не перекладати проблеми на кінцевого споживача внаслідок підвищення ціни, оскільки молокозаводи нині сплачують майже однакову вартість сировини як у США та країнах Європейського Союзу, а її зростання призведе до негативних наслідків.

Список літератури

1. LTO International comparison of producer prices for milk – 2011 / LTO Nederland, 2012. – 25 p.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. – 2-ге вид., доп. і переробл. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, – 1999. – 541 с., с. 444].
4. Кондратюк О.І. Конкурентоспроможність сільського господарства та шляхи її підвищення / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1(115). – Ст. 56–63.
5. Сільське господарство України : статистичний збірник 2011 р. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 388 с.
6. Шеремет О.О. Актуальні проблеми розвитку молочної промисловості в Україні / О.О. Шеремет, Н.Я. Слободян // Сталість розвитку агропродовольчого комплексу України. – К. : Об'єднаний інститут економіки, 2004. – 141 с.

Рассмотрены основные тенденции и факторы ценообразования на рынке молочного сырья в Украине и определены пути его усовершенствования на перспективу.

Закупочная цена, молочное сырье, спрос, предложение, сезонность.

Main trends and factors of pricing at the milk raw market in Ukraine are considered and the ways of its improvement at long-term outlook are determined.

Purchasing price, milk raw, demand, supply, seasonality.